

SAT-2G.307-1-PP-09

Дидактически проблеми при организацията на работата в разновъзрастова (смесена) група в детската градина

Юлия Дончева

Didactic problems in the organization of work mixed aged group in kindergarten

Julia G. Doncheva

Abstract: *the report addresses the problems, advantages and disadvantages of working with a mixed age group in kindergarten. In addition mixed age given and children from other ethnic groups, not speaking Bulgarian. Comment is methodological and didactic provision of child teacher, and also developing an effect on children. They learn to be tolerant, patient, responsible because they are an example for the younger ones. Teacher is difficult because there is not provided for you or for children educational books and materials.*

Key words: *mixed age group in kindergarten, ethnic groups, not speaking Bulgarian, teacher.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Обща характеристика. С увеличаване на демографския срив, с намаляване на раждаемостта, с наличието на безработица, водеща до липса на средства, със закриването на учебни заведения и т.н., и т.н. все повече се увеличават смесените по възраст и етнос групи в детските градини. Това е факт, вече не само в малките населени места, а и все по-често срещано явление и в големите градове, и то не само във филиалите на детските заведения. За да оцелеят, за да ги има, за да са все пак в услуга на родителите, директорите ги сформират по различен възрастов принцип: 3-4-годишните с 5-6-годишните в една група или 5-6-годишните с 6-7-годишните в една смесена група. Това е най-оптималният вариант, защото е налична близост, която пък дисбалансира при варианта от 3 до 6-7-годишни деца събрани в една група. Ако прибавим и директор с група (при цялата административна и ръководна отговорност), тогава ситуацията е на ниво: „Да изпратим децата живи и здрави на родителите“.

Работата в тези групи е изключително трудна, защото има индивидуални, психически и физически различия при децата, с които детският учител трябва да се съобразява ежеминутно. От години има само епизодични научни разработки по темата, но задълбочени теоретични, психологични, теоретико-приложни, методични, емпирични няма. Тоест, „Проблемът на дветеци е в ръцете на самите дветеци“.

ИЗЛОЖЕНИЕ

История и настояще у нас и в чужбина. У нас в миналото, както знаем от над 130 годишната история на Предучилищното възпитание и образование, смесените групи са били нещо напълно обичайно: „През 1890 – 1892 г. като учителка в Търново, където преподава и педагогика, Вела Живкова – Благоева пропагандира Фрьобеловия метод за работа в детските училища. По това време пише ръководство за работа в детските градини. Последовател на Фрьобел, тя защитава и прокарва неговите идеи и “дарове” в България. В статията си „За Фребеловите детски градини (Бавачници)“, публикувана през 1894 г., във вестник „Учител“ I, № 9–10, тя акцентира на следните Фрьобелови идеи: за семейството, за възпитателките, за обучението на преподавателските кадри, за обучението и грамотността на родителите и др. Например, за семейството и възпитателките тя пише следното: „...Фребел не иска да изтръгне детето от благотворното влияние на семейството, както го обвиняват, а иска такива възпитателки за децата, които притежават високо умствено и

нравствено развитие. ...Съвременното направление на тия заведения носи съвсем семеен характер” (Благоева, 1894, с. 452).“ [3, с.1131]. Идеи изказани преди толкова много години, но сякаш изречени днес, идеи звучащи напълно актуално в нашето съвремие, смели мисли не само за тогава, но бихме казали дори и за тук и сега.

Ще обърнем съвсем кратко внимание на училището, единствено поради историческата фактология и паралел със смесените групи, отнасящи се до слетите класове: „Считани за „привилегия“ на малките населени места и селата, слетите класове се оказват не само педагогическо предизвикателство, но и последна надежда за малките общности за добро образование в единение с традиционни живот.....Д. Грънчаров и Т. Иванов (1941) са едни от първите у нас, които правят опит да очертаят същността на селските училища със слети отделения в контекста на времето и в историческа перспектива. Под това название те разбират училище, в което един, двама, или най-много трима учители обучават общо всички деца – ученици на една селска община, като ги събират най-малко по две отделения, а най-много по четири. Обучението се реализира в две форми – всички заедно или заедно в едни часове и отделно – в други.“ [2, с.10]. Класно-урочната система създадена от Ян Амос Коменски, прилагана, възхвалявана и отричана от миналите векове та до наши дни.

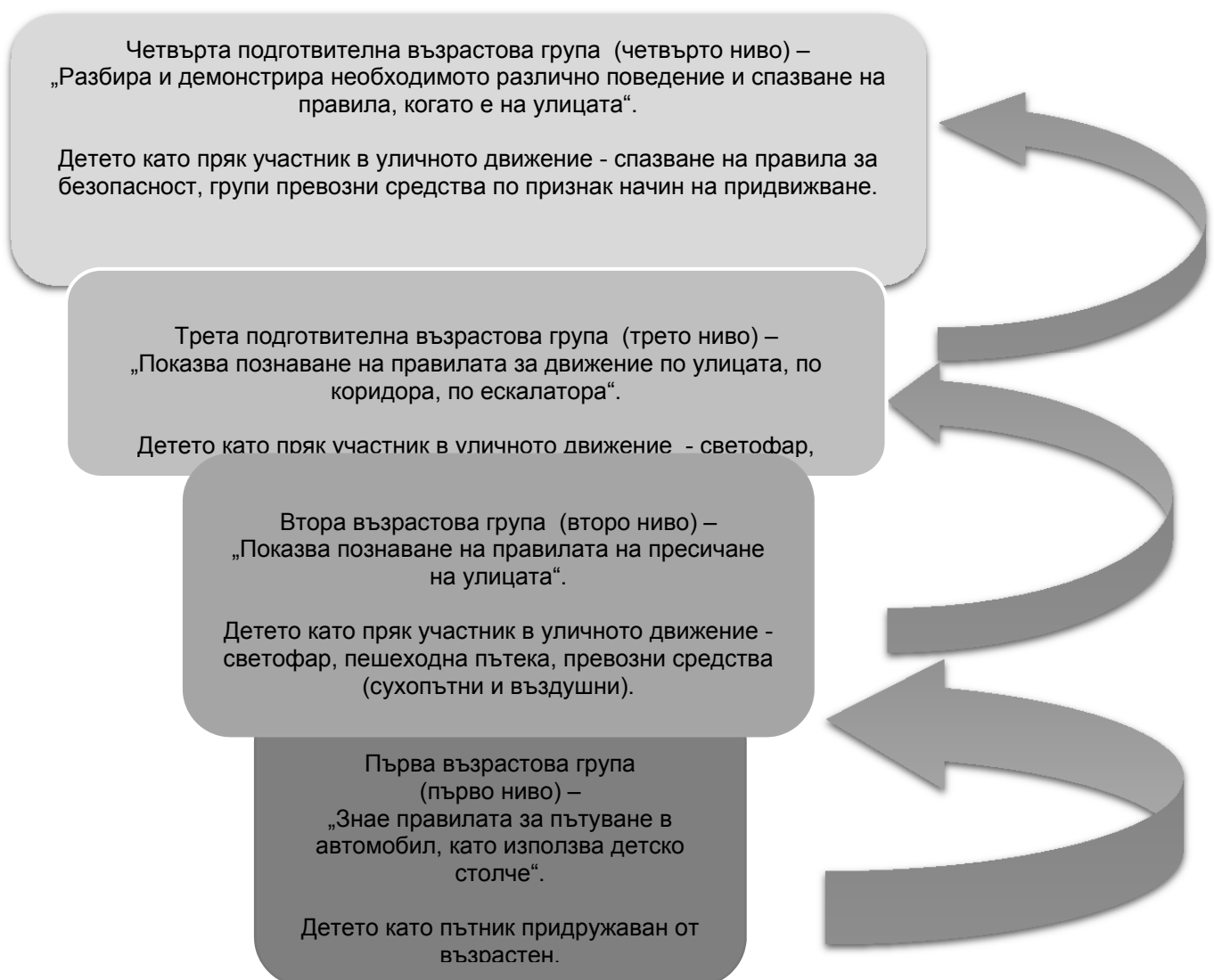
В наши дни у нас има оскъдни публикации, отделни автори (Д. Гълъбова, П. Буюклиев, Й. Балтаджиева, Е. Георгиева, Т. Игнатова, М. Терзиева, Е. Драголова и др.) работят по тематиката за предучилищна възраст, но са крайно недостатъчни.

В Европа (Дания, Франция, Обединеното Кралство, Германия и др.) и в много други страни (САЩ, Мексико, Бразилия, Индия и др.) разновъзрастовите групи и слетите класове съществуват по една или друга причина, с плюсовете и минусите си и до днес. В последно време в България отново се активизира интересът към т. нар. алтернативно образование, само по себе си то определено е по-различно от стандартното. Родителите търсят и искат за децата си обучение, което да е по-креативно, различно, индивидуално, вдъхновяващо. Образование - обучение и възпитание с по-различни методи, похвати и подходи, съчетано с индивидуално отношение, екипна и природосъобразна дейност. Където обучението (и класната стая също) е изнесено сред и със самата природата, където учителят е ментор, фасилитатор, вдъхновител, непрекъснато развиващ, разгръщащ и усъвършенстващ личностния социален и творчески потенциал у децата [по 5]. Такива са например Валдорфски/Щайнерови и Монтесори детски градини и училища. Те се сформират по смесен възрастов признак, малко деца на брой, с богат дидактичен материал, но засега са единствено в частния сектор, който има възможност да прояви гъвкавост и мобилност за разлика от държавния, където не всяка детска градина или училище може създаде и разполага с такива условия. Такива, според нас, създава новата Наредба № 5 от 3 юни 2016 за предучилищното образование, т. нар. Държавни образователни стандарти за предучилищно образование (ДОСПО), в която вече са застъпени „иновативни и авторски програми“ и чрез които би могло да се интегрира по-широка гама от сътрудничество и взаимодействие между заинтересованите страни участници в предучилищното образование.

Дидактико-методически проблеми при формите на педагогическо взаимодействие в смесената по възраст група. Предимства и недостатъци. За да развием тезата ще я разгледаме и онагледим, чрез темата за „Безопасност на движението“, в отделните възрастови групи, според спираловидния принцип. Спираловидността е типична особеност при разработването на програмното съдържание, най-вече от социалната и природната среда (социален свят). Тя се изразява в системната повторемост на едни и същи теми в следващите възрастови периоди, като при всяко повторение на темата нейното съдържание се допълва, обогатява и усъвършенства. От това в определена степен зависи формиращото

значение на възпитателната работа. В предучилищното образование, според ДОСПО, чл.23 (1) Основната форма на педагогическо взаимодействие е педагогическата ситуация, която протича предимно под формата на игра. [4] В първа възрастова група (3-4-годишните, а в случаите на чл. 4, ал. 2 две-четири годишните деца) темата елементарно се представя в рамките на пешеходец – пътник, с мама, татко, родител (възрастен), очакваните резултати заложи в стандарта са: „Знае правилата за пътуване в автомобил, като използва детско столче“. Във втора възрастова група (4-5-годишни) децата изучават квартала, в който живеят и сигналите на светофара, превозните средства по признак сухопътни и въздушни, очакваните резултати заложи в стандарта са: „Показва познаване на правилата на пресичане на улицата“. Темата алгоритмично се надгражда в трета подготвителна възрастова група (5-6-годишни) със светофара, пешеходната пътека, разширяване представите за превозните средства, както и детето, като пряк участник в уличното движение, очакваните резултати заложи в стандарта са: „Показва познаване на правилата за движение по улицата, по коридора, по ескалатора“. И вече в четвърта подготвителна възрастова група (6-7-годишните) децата изучават много по-детайлно видовете превозни средства, опасностите за живота и здравето, както и пътят от дома до училище, като подготовка за социална роля „ученик“, очакваните резултати заложи в стандарта са: „Разбира и демонстрира необходимото различно поведение и спазване на правила, когато е на улицата“. Схематично алгоритъма може да се изрази по следния начин:

Схема 1. Спираловидният принцип в предучилищна възраст, представен в темата за „Безопасност на движението“:

Тоест, надграждането на компетентностите се извършва чрез натрупването на вече усвоените. От елементарни, ситуативни и разпокъсани, допълнително мислене, постепенно започват да стават осмислени, систематизирани и логически свързани, понятийно мислене, разбира се съобразено и с персоналните, личностни, особености на децата за възрастта си.

Предимствата, проблемите и недостатъците в реализирането на педагогическото взаимодействие ще ги експонираме в следните аспекти:

- *В предварителната подготовка на учителя и на децата;*
- *В организацията, контролирането и реализирането на ситуацията;*
- *След провеждането на дидактичния момент.*

В предварителната подготовка на учителя и на децата. Предимствата за педагога се изразяват във факта, че по-големите деца биха могли да помогнат при направата на дидактичния материал, например – да оцветят сюжетната картина, по която ще работят по-малките, да изрежат светофара, да го залепят върху основата, да подготвят сигналите, като части, които малчуганите ще залепят на правилните места (червено, жълто, зелено). Предимствата за по-големите деца, в случая се изразява в затвърдяване на знанията по темата, чувстват се полезни, както за учителя, така и за по-малките, горди пред родителите си, че са в помощ и то компетентна. Проблемите и недостатъците са, че учителя трябва да намери, обмисли и подготви много по-разнообразен материал, съобразявайки се както с възрастовите, така и с индивидуалните особености на децата. Да поднесе материала и мотивира за дейност, но така че да въвлече (атрактивно, емоционално, забавно по-малките), но и да не отегчи по-големите. Да предвиди освен броя на задачите за отделните деца от всяка възрастова група, но и да имат те в съдържанието си проблемност, провокативност, затруднение, за да се реализира развиващият ефект.

В организацията, контролирането и реализирането на ситуацията. Колкото и да е предварително планирана учителят знае, че ситуацията в един момент може да бъде насочена в съвсем друга посока, само от един единствен въпрос или разказ за споделена случка на някое дете, напълно извън темата. Момент, в който проличава майсторството на учителя да я овладее и дори да извлече полза от нея. Друго, по-големите знаят отговорите, бързат да се изявят, малките по-бавно реагират, защото още нямат натрупан опит и т.н. Фронталната работа ще се използва в началото или в други моменти, всичко ще е подчинено на игровото взаимодействие, но индивидуалните картони (познавателните книжки) са именно затова всяко дете да разбере и осмисли задачата, темата. В повечето случаи групите са многобройни, но учителят знае, че това не е оправдание да не обърне персонално внимание на абсолютно всяко дете, дори и на онова, което не вдига ръка и не търси, но очаква педагога да надникне и в неговата работа, защото както знаем децата в тази възраст се нуждаят освен от напътствия, указания, но и от поощрения. Отговорността му е да финализира, чрез обратна връзка ситуацията така, че цялата група, всички деца да са разбрали или осмислили (зависи от вида на ситуацията) темата, целта и задачите.

След провеждането на дидактичния момент. В предучилищна възраст учителят използва всеки един режимен момент, например при посрещане да попита детето как, с какво е дошло, какво е видяло по пътя от дома до детското заведение и т.н., всяка една непредвидена ситуация, например при разходка да им се обърне внимание къде се движат пешеходците, а къде превозните средства или какъв вид е самолета, който прелита над тях – въздушно превозно средство, защото се движи по въздуха, в самолета използват ли пътниците колани, защо и др. Родителите да бъдат активни партньори, да са информирани какво се учи, как да стимулират и развиват знанията, уменията и компетенциите на децата си, за да не останат само в

рамките на детската градина, на задълженията на предучилищния педагог, да осъзнаят, че възходящото личностно развитие на собствените им деца е общо съвместно дело. Например, пресичайки кръстовището, като пешеходци или с кола да обърнат внимание на детето, да го попитат как е правилно да пресече, за да може то гордо да изяви своите познания по темата, ако има пропуски или колебания родителят да ги коригира тактично.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За децата. Смесената по възраст и/или етност група, чрез екипната дейност, поощрява груповите взаимодействия и взаимоотношения, поощрява толерантността, поощрява взаимопомощта, поощрява грижовността, поощрява търпимостта и разбирането към другостта. Малките по примера на по-големите искат да могат, да знаят като по-големите какви и батковци. Особено ако в къщи нямат такива и се чувстват самотни сами с мама и татко. Те (по-големите) от своя страна се учат да бъдат внимателни, самостоятелни и отговорни, защото малките им подражават в абсолютно всичко – говор, поведение, игри, учене.

За предучилищния педагог. Всеки етап от взаимодействието учителят ръководи умело с цел позитивно, стимулиращо и развиващо въздействие върху обучаваните и възпитаваните. За да няма оцетени деца, за да растат те уверени в собствените си сили, умения и знания педагогът няма оправдание затова, че няма написана методика, няма годишно тематично (по седмици) разпределение, няма издадени познавателни книжки, няма.. за смесена, разновъзрастова група, причини има, оправдание няма. Компилира от няколко програмно-дидактични системи, от няколко книги за учителя, от сайтове в глобалната и социална мрежа, от добри практики, споделени от колеги, за да има материал, с който да работи, да учи, да възпитава децата. В тази връзка можем да обобщим, че МОН, академичната предучилищна педагогическа общност, издателствата сме в задължение пред всички онези колеги работещи в села и градове със смесени, разновъзрастови, мултикултурни и билингвизални деца.

Изводи и препоръки. Всяка една промяна се прави с презумпцията за по-добро. Целта на предучилищната педагогика, на детските учители, е да подготвят детето в социален и емоционален план, за да се развива безпроблемно в сложната социална система на училището, а от там и в реалния живот. Имайки изградени социални и емоционални знания, умения, компетенции, поведение/действие, интелигентност то (детето, а след това и като възрастен) ще има силите, мотивът, убедеността, че ще се справи с всички видове активности и сфери в живота си – учебна, спортна, емоционална и т.н. На практиката са необходими работещи възпитателни и образователни модели, основани на научна теория и съвременни идеи.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Благоева В. За Фребеловите детски градини (Бавачници), Вестник „Учител“ I, № 9–10, 1894.
- [2] Делибалтова В., Б. Господинов. Теоретико-практически аспекти на обучението в слетите класове. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2016.
- [3] Дончева Ю. Теоретико – приложни предизвикателства и проблеми при реализиране на ситуациите в смесената по възраст група в детската градина. Сп. Педагогика, брой 8, стр. 1131, 2015.
- [4] Наредба 5 от 3 юни 2016 за предучилищно образование.
- [5] Anna Klimentová: Učiteľ ako facilitátor v procese edukácie. In Civilia: odborná revue pro didaktiku společenských věd. ISSN 1805-3969, Roč. 3, č. 2, p. 152-169, 2012.

За контакти:

доц. д-р Юлия Дончева, Катедра “Педагогика, психология и история”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 209, e-mail: jdoncheva@uni-ruse.bg